

(DE)KONŠTRUKCIA NÁRODNOSTNÝCH A ETNICKÝCH STEREOTYPOV V ROMÁNE EGY ROSSMANNOVEJ *PATRIOTI*

KATARÍNA ZEHELOVÁ

ZEHELOVÁ, Katarína: (De)Construction of National and Ethnic Stereotypes in the Novel *Patriots* by Eva Rossmann, 2020, Vol. 2, Issue 1, pp. 32 – 38. DOI: 10.17846/CEV.2020.02.1.32-38.

ABSTRACT: Eva Rossmann, contemporary Austrian writer and journalist, encompasses a variety of current global issues and themes in her novels including climate crisis, nationalism, populism, immigration, data collection via social networks etc. The current essay analyses the different forms of featuring national, racial and ethnical stereotypes in the novel entitled *Patriots* (2017), which she identifies as prejudices and preconceptions present in the thinking of individuals. In the novel, these, mostly negative “images” (Dyserinck), are deliberately constructed and spread by the social networks with the aim to create sharp boundaries between “we-group” and “the Other” (Fischer). The current essay investigates the poetical techniques, through which the author gradually deconstructs the negative stereotypes and images in question.

KEYWORDS: Nationalism. Stereotypes. Deconstruction. Irony. Social Networks.

Eva Rossmannová, rakúska spisovateľka a žurnalistka, sa narodila v roku 1962 v Grazi. Ešte počas štúdií sa však presťahovala do multikultúrnej Viedne, kde žije a pôsobí dodnes. Ako ústavná právnička na úrade rakúskeho predsedu vlády sa dostala do výboru Európskej rady v Štrasburgu. Ako politická žurnalistka bola pravidelnou návštevníčkou Európskeho parlamentu v Bruseli. Ako vládna delegátka precestovala kus sveta. Žila vo Washingtone, Paríži, Ríme, Varšave a Bruseli. Považuje sa za Európanku a je jednoznačnou zástankyňou Európskej únie. Otvorene vystupuje voči nacionalizmu a nesprávne chápanému patriotizmu. Kritizuje jednotlivých predstaviteľov politických strán, najmä však rakúsku nacionalistickú FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs). Svoj jednoznačný politický postoj prezentuje nielen v rozhovoroch a diskusiách, ale najmä vo svojich románoch¹. Tematizuje v nich klimatickú krízu, nacionalizmus, populizmus, prisťahovalectvo, zhromažďovanie dát prostredníctvom sociálnych sietí a iné aktuálne a často provokačné témy.

Podľa Joepa Leerssena má byť podstatnou úlohou imagologického výskumu analýza literárnych manifestácií národného myslenia (Leerssen 2000, 267). V tomto zmysle demonštruje román Evy Rossmannovej *Patrioten* (*Patrioti*, 2017, preklad K. Z.) národnostné stereotypy ukotvené v mysliach Rakúšanov. Autorka ho označuje ako román o Európe. Rossmannová v ňom reaguje na udalosti, ktoré sa odohrali v Rakúsku po prisťahovaleckej vlne v roku 2015 a zároveň citlivo reflektuje vzrastajúci vplyv extrémne pravicových a nacionalisticky orientovaných politických strán a skupín v celej Európe. V románe zobrazuje spôsoby ovplyvňovania verejnej mienky prostredníctvom sociálnych sietí, zmenu informácií na dezinformácie, šírenie rasovej nenávisťi a strachu voči utečencom a všetkým cudzincom a ich zneužívanie za účelom dosiahnutia väčšej politickej moci. Strach z neznámeho a cudzieho vychádza zo stereotypných obrazov, ktoré sú prítomné v mysliach jednotlivcov i skupín. Dietrich Harth hovorí vo svojej štúdií *Über die Bestimmung kultureller Vorurteile, Stereotypen und Images in fiktionalen Texten* (*O určovaní kultúrnych predsudkov, stereotypov a images vo fikcionálnych textoch*, 1995, preklad K. Z.) o špecifickej forme emotívneho bloku, ktorý je príznačný pre stereotypy a klíšé, ktoré sú obzvlášť

¹ Napríklad: *Russen kommen* (*Rusi prichádzajú*, 2008), *Alles Rot* (*Všetko červené*, 2014), *Fadenkreuz* (*Križ z nití*, 2017), *Im Netz* (*V sieti*, 2018), *Heisszeit 51* (*Čas horúčavy 51*, 2019) [preklad K. Z.].

silno zakorenené v predstavách jednotlivcov. Tento blok nemusí mať nevyhnutne len negatívny charakter. Môže spĺňať aj funkciu ochrany samého seba, a to tak, že posilňuje príslušnosť k určitej skupine (sociálnej alebo kultúrnej). Pocit príslušnosti však degeneruje do agresivity, ak je táto príslušnosť ohrozená nejakou vonkajšou alebo vnútornou zmenou (Harth 1995, 19). V románe *Patrioti* je na tomto princípe demonštrovaný nacionalizmus, resp. nesprávne chápaný patriotizmus. Rakúsko, ako symbol domova, predstavuje pre jednotlivcov možnosť príslušnosti k určitej skupine. Pristáholci, či cudzinci do nej vstupujúci, predstavujú naopak neželanú zmenu a s ňou spojený pocit ohrozenia. Stereotypy a „imago“ (Fischer), resp. „images“ (Dyserinck) sa nedotýkajú len cudzincov, teda tých, ktorých jednotlivec z nejakého dôvodu nezačleňuje do vlastnej skupiny, ale aj samotnej skupiny a jej obrazu, ktorý si jednotlivec utvára, resp. je samotnou skupinou cielene utváraný.² Rossmannová zobrazuje v románe napríklad skupinu nacionalisticky zmýšľajúcich Rakúšanov. Príslušnosť ku skupine je v tomto prípade podmienená štátnym občianstvom. Autostereotyp tejto skupiny je založený na obraze zidealizovaného Rakúska, v ktorom majú právo žiť len jeho „praví“³ obyvatelia. Príslušníci tejto skupiny sa považujú za privilegovaných, pričom často zdôrazňujú svoj vzťah ku skupine privlastňovacími zámenami. Hovorí o „našej krajine“ (ibid., 18, 43, 119), „našich hodnotách“ (ibid., 119), „našom Rakúsku“ (ibid., 18), „našej kultúre“ (ibid., 15), v prípade, že je príslušnosť ku skupine viazaná aj na náboženstvo, tak o „našom kresťanstve“ (ibid., 186). Vlastná identita tejto „we-group“ sa formuje vymedzením sa voči „the Other“ (Fischer 1987, 56). V románe je „image of the Other“, teda tých, ktorých považuje „we-group“ za ne-Rakúšanov, spájaný s nečistotou⁴, nevypočítateľnosťou⁵ či nebezpečenstvom⁶. „The Other“ sú videní ako nepriatelia, násilníci a vrahovia, pričom sú depersonalizovaní, resp. zbavení akejkolvek individuality. Sú označovaní len etnickými, národnými, či náboženskými prívlastkami, spojenými s pejoratívnymi, vulgárnymi až agresívnymi výrazmi.⁷ Ide o prezentáciu otvoreného antisemitizmu a rasovej neznášanlivosti.

Podľa Dietricha Hartha sú obrazy, ktoré v sebe obsahuje literárne dielo, závislé na jednej strane od spôsobu ich zobrazenia, od štýlu, resp. od perspektívy, ktorú autor zvolí, na strane druhej od toho, či sú dostatočne transparentné na to, aby ich čitateľ identifikoval (Harth 1995, 29). Eva Rossmannová demonštruje obrazy stereotypného nazerania pomocou opakovanej zmeny perspektívy. Autorka strieda Ich-formu, s Er-formou, pričom interné zaostrenie mení z postavy na postavu nielen v jednotlivých kapitolách, ale často aj viackrát v rámci tej istej kapitoly. Zobrazuje tak myslenie, resp. stereotypné názory viacerých postáv súčasne, čím zároveň umožňuje sledovať konštruovanie národnostných obrazov takpovediac na všetkých stranách frontu. Jednotlivé postavy zastupujú rôzne sociálne, politické, národnostné a náboženské skupiny:

² Ulrich Seeber hovorí v tejto súvislosti o autostereotypoch a heterostereotypoch (Seeber 1987, 261).

³ „Modli sa a dôveruj si, Pane! Očisti Európu od zla, beštie, ktorá sa narodila 500 rokov po Ježišovi! Zachovaj každodenný život, kultúru a históriu Európy pre jej pravých obyvateľov!“ (Rossmann 2017, 183 – 184, preklad K. Z.).

⁴ „[...] za oslobodené Rakúsko [...]“ (ibid., 17); „Dúfam v samoočisťujúce sily v tejto krajine“ (ibid., 178); „Očisti Európu od zla [...]“ (ibid., 183).

⁵ „Nemôžeme viac strpieť, aby cudzinci, o ktorých nevieme, kto vlastne sú a čo chcú, žili v státisícoch v našej krajine“ (ibid., 43).

⁶ „Sú to tí druhí, ktorí nenávidia, ktorí vraždia“ (ibid., 15); „Naše rodiny nie sú viac na uliciach v bezpečí“ (ibid.); „Týchto zločincov treba vyhubiť skôr, než zničia krajinu“ (ibid., 178).

⁷ „Poznám jedného Egypťana, ktorý si kúpil utečeneckú ženu. Takú, čo nosí šatku na hlave, lebo si myslí, že takéto ženy sú poddajnejšie“ (ibid., 12); „Sýričanky sú vraj obzvlášť pekné“ (ibid.); „Tá kurva neni z Rakúska. Možno jej Arabi vytrkali mozog z hlavy“ (ibid., 16); „Nechceme, aby sa dostala do rúk radikálnych islamistov“ (ibid.); „Čekujeme, ktoré meno je židovské. Vypadni do Izraela, ale pravdepodobne si to aj tak rozdávaš s nepriateľmi?“ (ibid., 18).

- pani Kleinová – 83-ročná vdova, katolíčka, ktorá ako dobrovoľníčka pomáha utečeneckým rodinám ubytovaným na kresťanskej fare na predmestí Viedne.
- pán Pribil – 92-ročný bývalý právnik pôvodom z Čiech, ktorý bojoval počas 2. svetovej vojny proti nacistom, bývalý komunista.
- David – vnuk pani Kleinovej, novinár na voľnej nohe, ktorý má nastúpiť ako praktikant do Európskeho parlamentu v Bruseli, jeho otec bol Talian.
- Cem – asimilovaný moslim, žijúci vo Viedni, pôvodom Srb, voľnomyšlienársky hudobník.
- Sina a Rami – utečenci zo Sýrie, čakajúci aj so svojím synom na povolenie na pobyt v Rakúsku. Rami študoval právo v Damašku a Bejrúte, pracoval zároveň pre medzinárodné tlačové agentúry ako fotograf. V Rakúsku je podozrivý z terorizmu.
- Wech – Rakúšan, zapojený do siete tajnej organizácie extrémne pravicovo orientovaných nacionalistov, ktorá zneužíva a vydiera prisťahovalcov na atentáty proti verejnosti a EÚ. V súčasnosti je oficiálne nezamestnaný, predtým pôsobil ako stavbyvedúci v Dubaji, Libanone a Sýrii.
- Jennifer – Wechova dcéra, ktorá čaká dieťa s Hakanom, študentom medicíny, pôvodom z Turecka. Jeho rodičia emigrovali z Turecka, on sa narodil už v Rakúsku.
- Paul Wolnar – rakúsky podnikateľ, tajný finančný podporovateľ nacionalistov, dúfajúci v profit tejto investície, akonáhle sa im podarí dosiahnuť väčšie kompetencie vo vládných kruhoch.

Okrem týchto postáv, ktoré sú súčasťou diegézy, zakomponováva Rossmannová do sujetu aj diskusie postáv, resp. profilov na sociálnej sieti Facebook, ktoré sú do diegézy začlenené len čiastočne, a to cez postavu Davida, ktorý je zrejme tiež ich účastníkom, alebo ich aspoň aktívne sleduje. Čitateľ sa to presne nedozvie, pretože to nie je v románe konkrétnejšie tematizované. V prevažnej miere sú ale tieto diskusie mimo diegézy, teda mimo akejkoľvek reflexie iných postáv a sú ponechané bez komentára aj zo strany Davida. Tvoria teda samostatnú rovinu diela, akýsi alternatívny svet, resp. skupinu. Sú v nej postavy, resp. profily, ktoré sa objavia len raz, a to vo forme jednorazovej reakcie, resp. statusu v rámci danej diskusie, ale aj profily nesúce znaky hlavných postáv, ktoré danú diskusiu konštruujú, resp. smerujú. Takými to profilmi sú napríklad TO, Komandant, Doktor H., či Šibal. Rossmannová zobrazuje sociálnu sieť ako priestor, ktorý umožňuje beztrastné šírenie nenávisných myšlienok, ktorý poskytuje anonymitu a dodáva odvalu. Strácajú sa v ňom jasné kontúry pravdy a faktov, rozpadá sa pevná identita Ja. Človek nevie s kým vlastne komunikuje. Nie je dokonca ani isté, či sa jedná o jedného človeka, alebo skupinu. Takouto postavou je aj profil TO. Respektíve ťažko povedať, či ho môžeme nazvať postavou. Nie je totiž jasné, či je to jeden človek. TO nemá meno, nemá postavu. Je to v podstate nepersonálny profil na sociálnej sieti. TO je bezpohlavné anonymné neuchopiteľné a nedefinovateľné. Je to anonymná NEidentita. Napriek tomu TO rafinovaným spôsobom konštruuje negatívny obraz všetkých, ktorí nepatria do „jeho“ pomyslenej „we-group“. V úvode románu sú jeho statusy ešte mierne. Vytvára v nich image vlastnej „we-group“, teda patriotov, ktorí chcú slúžiť vlastnej krajine a chrániť jej kultúru. Neskôr sa vyslovuje voči Európskej únii, ktorá údajne ohrozuje suverenitu Rakúska, resp. „we-group“, ako aj voči všetkým nepriateľom a narušiteľom „*hodnôt našich otcov*“ (Rossmann 2017, 178). V závere románu sú už jeho statusy otvorene antisemitské. Dožaduje sa v nich dokonca, aby boli všetkým imigrantom v Rakúsku odobrané ľudské práva (ibid., 270). Dôležitosť role, akú TO a jednotlivci/organizácie, stojaci za jeho profilom, zohrávajú pri utváraní negatívneho emočného bloku v súvislosti s obrazom národných stereotypov, demonštruje Rossmannová na jednej strane frekvenciou jeho statusov v zobrazených diskusiách, na strane druhej tým, že status TO je väčšinou prvým. Ostatné statusy na neho reagujú, resp. sa od neho v diskusií odvíjajú. Rossmannová tak zároveň upozorňuje na nebezpečný mechanizmus ovplyvňovania verejnej mienky prostredníctvom sociálnych sietí, na zneužívanie možnosti anonymného šírenia poloprávd, čo môže viesť k rasovej a národnostnej neznášanlivosti a zároveň na popularitu takejto formy virtuálnej agresivity.

Aby podčiarkla túto dôležitosť a zároveň negatívnu funkciu TO, prenáša ho dokonca do diegézy, teda do uvedomovaného si sveta postáv. David v závere románu vysvetľuje pani Kleinovej, svojej babičke, celú problematiku zjednodušene, aby tomu aj ona porozumela. Rossmannová takouto formou predostiera kontext zneužívania sociálnych sietí aj menej sčítanému čitateľovi:

„*Veď ani neovládajú gramatiku. Takým idiotom by nikto neveril, hovorí pani Kleinová.*

– *Tí, čo chcú, im veria.*

– *A čo ak je TO sám teroristom?*

– *Verbálnym teroristom. Tisíccky ľudí to číta a šíri. A niečo k tomu povedia. Aj takí, ktorí ovládajú gramatiku. Pozri sa na to. On je hviezdou na scéne“ (ibid., 178).*

Rossmannová zakomponováva do románu okrem fiktívnych diskusií na sociálnej sieti Facebook aj fiktívne úryvky novinových článkov, resp. správ. Plnia funkciu protiobrazu špekulácií a dezinformácií šírených prostredníctvom sociálnych sietí. Zastupujú fakty a pravdu a stoja na opačnej strane deformujúceho zrkadla virtuality. Autorka takýmto spôsobom vedie čitateľa k možnosti objektívneho nazerania na danú diskusiu.

Okrem sociálnych sietí demonštruje Rossmannová prítomnosť predsudkov a stereotypného nazerania na iné národy, teda na „the Other“, aj pomocou vyššie spomenutých postáv, ktoré sú súčasťou diegézy a zároveň rozvíjajú dej. Netýka sa to len postavy patriota Wecha, ktorý je členom tajnej extrémistickej organizácie a explicitne zastáva antisemitské a proticudzinecké názory,⁸ ale aj pani Kleinovej⁹, jej vnuka Davida¹⁰, jeho kamaráta Cema a aj Ramiho¹¹, pochádzajúceho zo Sýrie. Autorka tak poukazuje na fakt, že národné stereotypy sú prítomné v myslení všetkých národov, podstatné však je, akým spôsobom s nimi narábame, resp. či ich dokážeme odbúrať.

Rossmannová vo svojom románe *Patrioti* demonštruje nielen spôsob, akým sa negatívne národnostné stereotypy konštruujú, jej cieľom je naopak ich dekonštrukcia. Prvou formou, ktorou autorka neguje emočné bloky oddeľujúce vyššie spomínanú „we-group“ od „the Other“, je voľba mnohorakej perspektivizácie sujetu. Čitateľ má možnosť nahliadnúť do vnútorného sveta utečenca zo Sýrie, jeho zúfalej manželky, rakúskeho patriota, proeurópsky orientovaného publicistu, či voľnomyšlienkárskeho asimilovaného moslima, pôvodom zo Srbska. Autorka tým chce poukázať na fakt, že realita nie je čierno-biela, že národná identita môže byť mnohoraká a ani zďaleka sa nedá striktne rozdeliť len na dve skupiny: „*Oni neexistujú. Chcú nám nahovoriť, že existujeme len my a oni. Existuje celkom veľa rôznych ľudí. V Európe. V Rakúsku*“ (ibid., 339).

Autorka sa s týmto motívom pohráva cielene a opakovane. Davidov otec je neznámy Talian, no David sa považuje za úplného Rakúšana. Jeho priateľ Cem, pochádza zo Srbska a svoju národnú a náboženskú identitu mení podľa potreby. Keď je reč o tom, koho budú patrioti upodozrievať z ukrižovania ich vodcu, menuje o.i aj Srbov a seba zahŕňa do ich „we-group“.¹² Keď ho ale David nazve „*typickým Srbom*“ (ibid., 10), ohradí sa voči nemu so slovami: „*Ja som Rakúšan, aspoň tak ako ty. Ty si polovičný Talian*“ (ibid.) V rámci toto istého dialógu sa opäť dištancuje od Rakúska, akonáhle príde reč na to, že ultrapravičiarci získali tretinu hlasov vo voľbách: „*PSP získala vyše*

⁸ „*Arabi sú hrýý národ [...]. Keď im neukážeš, kto je pánom, budú ti skákať po hlave. Považujú sa za niečo viac. [...] Vie o nich príliš veľa, sú to časované bomby [...]*“ (ibid., 19).

⁹ „*V islame vraj nemajú ženy tolko príležitostí*“ (ibid., 30).

¹⁰ „*Každý, kto pochádza zo Sýrie, môže byť skrytý islamista. [...] Samovražedná atentátnička Sina s opaskom plným výbušnín*“ (ibid., 14).

¹¹ „*Libanonskí študenti veria, že sú niečo viac, hovoril jej. Veria, že všetci Sýrijčania sú hlúpi sedliaci*“ (ibid., 26).

¹² „*Samozrejme, aj nás Srbov*“ (ibid., 9).

tridsať percent hlasov, teda tretina tvojho Rakúska je ultrapravicová“ (ibid., 12). Na to mu David ironicky odpovedá: „*Myslel som, že si väčším Rakúšanom ako ja?*“ (ibid.).

Postava Cema plní v románe ďalšiu dôležitú úlohu pri dekonštruovaní stereotypného myslenia. Cem svojim voľnomyšlienkarstvom ironizuje každú formu extrémnu, či už v podobe patriotizmu¹³, internacionalizmu¹⁴ alebo napríklad ekologického zmýšľania¹⁵. Stelesňuje tak nadhľad (miestami hraničiaci s úplnou anarchiou) a iróniu, ktoré sú nevyhnutné pri reflexii seba i „tých druhých“:

„*My nepoznáme ich a oni nepoznajú nás. A ja ich ani nechcem poznať. Tak to je.*

– *Moslim.*

– *Ja sa môžem nazývať ako chcem. Okrem toho: kto vie aké meno nám dajú zajtra? Keď sa zo slova moslim stala nadávka, nazvú nás možno ľuďmi s m-pozadím. Mekka, Mohamed, moslim...“* (ibid., 279).

Rossmannová stavia na irónii celý princíp dekonštrukcie čiernobieleho vymedzovania národných identít, ako aj stereotypného nazerania na iné etniká, vierovyznania a národnosti. O rôznorodej perspektivizácii a irónii ako o nástrojoch dekonštrukcie hetero- a autoimages v literárnych textoch hovorí vo svojej štúdii aj Sabine Eggerová: „Dekonštrukcia takýchto images a vzorec ich vnímania sa v textoch realizuje naproti tomu za pomoci rôznych literárnych postupov ako irónia, odkrývanie subjektivity vlastnej perspektívy, ktoré nabúravajú bipolárnu štruktúru samotného vzorca“ (Egger 2002, 16). V románe možno identifikovať množstvo paradoxov, či hyperbolizovaných situácií, ktoré tak odhaľujú pravý zámer textu. Predpokladom však je schopnosť čitateľa ich ako také identifikovať. Dvaja Srbi, žijúci v Rakúsku, pracujú paradoxne pre extrémne nacionalistickú organizáciu zameranú voči všetkým cudzincom. Sami sa pritom považujú za súčasť „we-group“ a vyčleňujú sa z ich faktickej „the Other“ skupiny: „*My sme domáci, kámo. Srať na Srbsko*“ (Rossmann 2017, 287). Plno paradoxov a irónie nájdeme i v súvislosti s postavou rakúskeho patriota Wecha. Pred sebou samým a najmä pred jeho jedinou dcérou sa štylizuje do obrazu silného, športovo založeného superotca, ktorý niečo ako stavbyvedúci znamenal. Jeho dcéra ho však vníma len ako nezamestnaného zúfalca. Volá ho „Daddy“, čo on, ako patriot, neznaša. Navyše čaká dieťa s Turkom. Wechov negatívny stereotypný spôsob nazerania Rossmannová demonštruje na Wechovej predstave svojej dcéry, keď mu túto správu oznámi: „*Jeho dcéra zahalená šatkou a dlhým habitom. Obkolesená malými tureckými deťmi a tlstým starým Turkom, ktorý jej rozkazuje a bije ju*“ (Rossmann 2017, 76). Wech si hneď myslí, že ju ten Turek znásilnil. V skutočnosti ide o Hakana študenta medicíny, ktorý sa narodil v Rakúsku, jeho rodičia pochádzajú z Turecka. Jeho národná identita je teda opäť mnohoraká.

Rossmannová vtváva iróniu aj do samotného deja románu, ktorý opisuje vo svojej podstate dosť extrémnu konšpiráciu. Román začína správou o ukrižovaní vodcu rakúskej nacionalistickej strany. Podozrenie padá na utečencov zo Sýrie. Postupne však vyjde najavo, že ich tajná extrémistická organizácia využíva a plánuje na nich narafičiť aj atentát v Európskom parlamente v Bruseli. Tým, že Rossmannová siaha po extrémoch a hyperbolizuje dané situácie, respektíve postavy vtváva do podtextu práve iróniu. Preto majú hlavní hrdinovia, ktorí tento sprisahanecký komplot odhalia skôr ako polícia, vyše 80 rokov, preto čaká dcéra zarytého neonacistu dieťa práve s Turkom, preto sa všetko končí preexponovaným happy endom. Staručká pani Kleinová a pán Pribil slúžia ako symbol starej Európy a jej hodnôt, od ktorých už nikto nič nečaká. Paradoxne však práve oni

¹³ „*Srbov som vždy považoval za rovnako hlúpych ako Rakúšanov [...]*“ (ibid., 284).

¹⁴ „*Zostaň v Bruseli, podlý dobráčik globalizovaného internacionalizmu!*“ (ibid., 280).

¹⁵ „*Strana Zelených a multi-kulti-týpci, nemajú o hudbe ani tušenia [...]. Päťdesiatnici, oblečení v tých ich eko-bio-superfairových handričkách, v príliš priliehavých farebných bavlnených veciach, pri troche smoly ešte aj so smiešnymi nápismi na hrudi*“ (ibid., 13).

preberú iniciatívu z rúk málo rozhodnej a akčnej mladej proeurópsky orientovanej generácie, ktorú v románe zastupuje napríklad vnuk David.

Ironický zámer možno identifikovať aj v niektorých diskusiách na sociálnej sieti Facebook, ktoré sú do románu začlenené. V jednej z nich sa napríklad TO snaží pobúriť ostatných účastníkov diskusie obavou, že sa na rakúskych školách kvôli prisťahovalcom a ich náboženstvu prestane podávať bravčové mäso.¹⁶ Niektorí na toto tvrdenie reagujú skutočne vážne, iní ho, naopak, vysmieávajú.

Vďaka týmto umeleckým postupom možno román Evy Rossmannovej identifikovať ako kritiku súčasnej spoločnosti, kritiku neschopnosti postaviť sa za hodnoty, ktoré zaručujú toleranciu a mier, kritiku straty ideálov a viery, kritiku systému, ktorý dovoľuje a napomáha šíreniu nenávisťi, kritiku neschopnosti vysporiadať sa s vlastnou a aj s cudzou identitou, kritiku straty hraníc pravdy, skutočnosti a ja. Autorka v ňom zobrazuje na jednej strane spôsob, akým sa národné stereotypy a image konštruujú, na strane druhej ich v ňom sama cielene dekonštruuje.

SUMMARY

Literature as a unique form of processing and reflecting ideas about reality provides patterns of thinking, perception and sensation by means of poetical techniques, which are present in a given culture and co-creates them at the same time (Egger 2002, 2). The process of internationalization of European nations, one of the key milestones in modern history of which was the establishment of the European Union, brought about – besides market globalization or intense labour migration – also the need of individuals to redefine the borders of national identity. This need gradually increased mainly in relation with the waves of refugees, coming mostly from Syria, which affected Europe in 2015 and has been continuing ever since. As a direct response to these events, there was a sudden growth of the number of far right oriented political parties, almost in all the member states of the European Union, which were aimed at spreading fear and hatred against any foreign country or religion, as well as the EU itself.

Austrian author and journalist Eva Rossmann deals with the diverse forms of fear and prejudice in her novel entitled *Patrioti* (2017), which are present in the thinking of Austrian people, as well as the diversity and ambiguity of the borders of their national identity. From the perspective of the imagery present in the novel, there are several forms to be found and studied, through which the author identifies the stereotype images concerning other nations and religions (“the Other”). She demonstrates them not only in the frame of diegesis, with diverse perspectives of the characters, due to which the reader can reflect on the inner world and thinking of different representative figures of the Austrian society (e.g. an Austrian Catholic, an assimilated Muslim, a Syrian refugee, an Austrian patriot etc.), but also outside the frame of diegesis, in the form of discussions on social networks. The main goal of the author is, however, to deconstruct these negative national images and stereotypes. She does it by applying irony in her text, by means of hyperbolism and paradox. The author thus criticizes the incentive of certain groups of inhabitants to determine a single national identity, i.e. black-and-white vision of the world.

¹⁶ „Nadišiel najvyšší čas postaviť sa zoči voči infiltrácii islamu a jeho zákonov do našej krajiny. Postavenie ženy, ako aj stravovacie návyky, ktoré sú v ňom predpísané, nemajú NIČ spoločné s našimi hodnotami! Nebude trvať dlho a deti azyllantov budú určovať jedálny lístok rakúskych škôlok a škôl. Kam sa dostaneme, keď sa z jedálneho lístka vytráti bravčové mäso len preto, že to žiadajú duchovní radikálneho islamu?“ (ibid., 119).

LITERATÚRA

- Dyserinck, Hugo, 1988. Komparatistische Imagologie: Zur politischen Tragweite einer europäischen Wissenschaft von der Literatur. In: Dyserinck, Hugo – Syndram, Ulrich Karl (eds.): *Europa und das nationale Selbstverständnis. Imagologische Probleme in Literatur*. Bonn: Kunst und Kultur des 19. und 20. Jahrhunderts, 13 – 37.
- Egger, Sabine, 2002. „Komparatistische Imagologie“ im unterkulturellen Literaturunterricht. In: *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht* 6/3, 1 – 23.
<https://tujournals.ulb.tu-darmstadt.de/index.php/zif/article/view/583/559>.
- Fischer, Manfred S., 1987: Literarische Imagologie am Scheideweg: Die Erforschung des Bildes vom anderen Land. In: Blaicher, Günther (ed.): *Erstarrtes Denken: Studien zu Klischee, Stereotyp und Vorurteil in der englischsprachigen Literatur*. Tübingen: G. Narr, 56 – 71.
- Harth, Dietrich, 1995. Über die Bestimmung kultureller Vorurteile, Stereotypen und Images in fiktionalen Texten. In: Kubin, Wolfgang (ed.): *Mein Bild in deinem Auge – Exotismus und Moderne*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 17 – 42.
- Leerssen, Joep, 2000. The Rhetoric of National Character: A Programmatic Survey. In: *Poetics Today* 21/2, 267 – 292.
- Rossmann, Eva, 2017. *Patrioten*. Viedeň: Folio Verlag.
- Seeber, Ulrich, 1987. Zur Rolle von Klischee und Stereotyp in der englischen Literaturkritik und Literaturtheorie des 20. Jahrhunderts. In: Blaicher, Günther (ed.): *Erstarrtes Denken: Studien zu Klischee, Stereotyp und Vorurteil in der englischsprachigen Literatur*. Tübingen: G. Narr, 260 – 294.
- Zelenka, Miloš – Tkáč-Zabáková, Lenka, 2018 (eds.). *Imagológia ako výskum obrazov kultúry: k reflexii etnických stereotypov krajín V4*. Nitra: UKF.

KONTAKT

Mgr. Katarína Zechelová, PhD.
katarinazechelova@gmail.com